

RYGJAVERN

NR. 2 / 2010 - 35.ÅRGANG

Utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland

Vipa kom ikke til Dalane i år

Vipa er Rogalands fylkesfugl og er et av våre sikre og kjære vartegn. "Vibå æ kåmen" står på trykk hvert år i lokalaviser. Vipa er mer enn noen annen en karakteristisk fugl for kultur-landskapet i Rogaland, men kanskje spesielt for Jæren.

Den europeiske hekkebestanden var relativt stabil fram til rundt 1990, men siden har bestanden gått betydelige tilbake over mesteparten av Europa. Fra 1990-2000 er samlet tilbakegang minst 30 prosent. Vipa er kategorisert som "sårbar" i EU.

I Norge står vipa oppført som "nær truet" i Norsk Rødliste 2006. Begrunnelsen for dette ligger i at bestanden har hatt en tilbakegang på 15-30 % i siste 15 års periode. Vipa ligger dermed ikke an til å bli en prioritert art som får en egen forvaltningsplan etter den nye naturmangfoldloven. EU har laget en slik forvaltningsplan.

I naturmangfoldåret 2010 er vipa så godt som borte fra Dalane – det ble en "stille vår". Alle har registrert nedgangen, og alle snakker om den.

Naturvernforbundet ønsker at Rogalandskommunene gjør mer enn å bare snakke om nedgangen. Vi foreslår at kommunene lager sine egne tiltak- og forvaltningsplaner - før vipebestanden synker enda mer og før vipa blir kritisk truet!

Vi ønsker at "vibå æ kåmen" forblir et Rogalandsk uttrykk også i framtiden.

Linn K. Hanching

Færre sommerfugler nå enn før?

Oransjegull – en dagsommerfugl som bærer navnet med rette. Foto: Kjell Mjøltnes.

Spørsmålet kan besvares med et entydig JA! Det er nemlig ingen tvil om at sommerfuglene som gruppe har hatt en tilbakegang i Rogaland, særlig i jordbruksområdene. Det samsvarer med en utvikling som er dokumentert både i Sverige og i England.

I Rogaland er det liten kunnskap om sommerfuglenes utbredelse og arts mangfold. Derfor inviterer Naturvernforbundet og Entomologisk forening i Rogaland alle naturinteresserte medlemmer til registrering og rapportering av sommerfugl-observasjoner i sommer.

Les mer side 5, 6 og 7

Hadle tegner og forteller om steinaldermannen på Marøy.

Ny sommer med badebåten

Til alle dere som har lurt: Ja, det blir gratis badebåt til Marøy også i sommer. "Marøyferja" har faste daglige avganger fra Breivik båthavn på Storhaug i uke 26 og uke 32. Så da er det bare å pakke nistesekken og stille på brygga i Breivik.

Les mer side 12

RYGJAVERN

NUMMER 2 - 2010
35. ÅRGANG

Redaksjonen ble avsluttet 10. juni 2010

Viderebruk av stoff er tillatt ved kildehenvisning.

Redaksjon: Erik Thoring (ansv.),
Per Anda (design og montasje)

Utgiver: Naturvernforbundet i Rogaland

Opplag: 1200

Trykk: Bryne & Stavanger Offset AS

NATURVERNFORBUNDET I ROGALAND

Kontoret er vanligvis åpent mandag og tirsdag 9-16

Org.nr.: 971 339 993

Besøksadresse: Sandvigå 24, 5.etg.

Postadresse: Pb. 441, 4002 Stavanger

Telefon/faks: 51 52 88 11 / 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Hjemmeside:

www.naturvern.no/rogaland

Bankgiro: 3201.41.37571

Daglig leder: Erik Thoring
mob/tlf: 416 83 238 / 51 89 06 90

Styreleder: Eirin Hivand Haneberg
tlf: 51 47 98 59

Lokallag og kontakter:
Strand: Egil Tjensvold
tlf: 51 74 75 20

Dalane: Eirin Hivand Haneberg
tlf: 51 47 98 59

Suldal: Jarle Lunde
tlf: 52 79 70 33

Nord-Jæren: Erik Thoring
tlf: 51 89 06 90

Førsteårstilbud medlemskap:
Familiemedlem: 200,- (420,-)
Hovedmedlem: 175,- (350,-)
Student/pensjonist: 100,- (175,-)
Pris i parentes gjelder for følgende år.

Medlemskap tegnes på vår hjemmeside
www.naturvern.no/rogaland eller
e-post: rogaland@naturvern.no

NATUR OG UNGDOM

Postadresse:
Postboks 441, 4002 Stavanger

Kontor i Stavanger:
Sandvigå 24, 3 etg.

Internett:
www.nu.no

Rogaland

Nettverk bestående av 13 naturvern-, fritid- og friluftstjenestegivere samt fire interkommunale friluftsråd.

kontordag: mandager

Sekretariat: Naturvernforbundet i Rogaland
Koordinator: Emily Halvorsen
Tlf: 46850786

E-post: rogaland@fnf-nett.no

Hjemmeside: www.fnf-nett.no/rogaland

Stabilt i fylkeslaget

Fylkeslagets nye styre er til forveksling lik det gamle.

Tre av styrets seks faste medlemmer sto på valg, og to ble gjenvalgt, nemlig Erlend Randeberg og Siri Ødegaard. Ny i styret er Kjell Mjølshnes fra Bryne. Han rykket opp fra varamedlemsplass. Nytt varamedlem etter Kjell er Anne Elisabeth Carlsen fra Stavanger. Styrets sammensetning etter årsmøtet i Sandnes 13.april ser da slik ut:

Leder: Eirin Hivand Haneberg, Sokndal (til 2011)

Faste medlemmer: Ellen Jepson, Stavanger (til 2011), Bjarte Hetland, Stavane (til 2011), Kjell Mjølshnes, Time (til 2012), Erlend Randeberg, Stavanger (til 2012) og Siri Ødegaard, Stavanger (til 2012). Varamedlemmer: Marius Harlem, Stavanger,

Styret samlet til sitt første møte i mai, på Dyrnes naturlåve i Stavanger: F.v. Marius Harlem, Erlend Randeberg, Bjarte Hetland, Steinar Alsos (org. sjef i NNV), Anne Elisabeth Carlsen, Ellen Jepson, Elin Rydningen, Siri Ødegaard og med ryggen til, Eirin Haneberg.

Elin Rydningen, Rennesøy, Randi Olden og Anne Elisabeth Carlsen, begge fra Stavanger.

Ny revisor er Jørund Ubøe Soma.

Reidun Ravndal, Ketil Waagbø og Anndi Lomeland Jacobsen (revisor) ble takket for lang og god tjeneste.

Rennesøy første stoppested

Elin Rydningen (t.v.) og Bjørg Helland Bø er strålende fornøyd med naturfotoutstillingen.

Rennesøy var første stoppested for vår mobile fotoutstilling om truet naturmangfold i Rogaland. Utstillingen som ble vist på Vitenfabrikken i fjor høst, er redesignet av Ellen Jepson og blir nå presentert på lerretduk (roll ups). Utstillingen tar liten plass og er enkel å montere.

På Rennesøy har utstillingen stått i et museumslokale tilknyttet biblioteket. Biblioteksjef Bjørg Helland Bø og Naturvernforbundets lokale ildsjel, Elin

Rydningen, forteller om mange interesserte og positive tilbakemeldinger. Også fra kommunens egne ansatte som fikk en orientering om Naturvernforbundet da vi inviterte til 18.mai-lunsj med utelukkende lokale råvarer. Den mobile utstillingen fortsetter sin rundgang i fylket.

Den originale utstillingen har fått fast oppholdsted på Dyrnes naturlåve ved Store Stokkavatn. Her kan du se utstillingen hver søndag fram til oktober.

Marøyferjå med ny motor

Det har lenge vært et ønske om å bytte ut motoren i Marøyferjå. Motoren fra 1975, en 6-8 Hk Sabb diesel, er tung å starte og er litt for svak for den tunge båten. I mai fant vi endelig motoren vi har lett etter, en nyere (1989) 10 Hk Sabb diesel. Den måtte vi til Os ved Bergen for å hente. Etter en 15 timer lang seilas, kunne vi legge til kai ved Li der Frode Klinkenberg sørget for å bytte motoren i Marøyferjå. Vår altmuligmann, Asbjørn Simonsen, har montert sammen alle løse ledninger slik at det elektriske systemet virker som det skal.

Motorbyttet kostet alt i alt drøyt 20 000 kroner. De pengene har vi hatt på bok, takket være Marøyferjås mange andelseiere.

Sist, men ikke minst en takk til den trofaste dugnadsgjengen på Marøy. 100 timer dugnad er gjennomført i vinter.

Fra blokk til blokk i Stavanger

Registreringene av flyttblokker, eller kampesteiner om du vil, er i full gang i Stavanger.

Utstyrt med kamera, GPS og notatblokk er vi en gjeng som tråler byen på kryss og tvers på jakt etter kampesteiner. Og det er flere av sorten enn vi hadde drømt om. Sjøl om vi i utgangspunktet bare registrerer steiner som rager minst tre meter over bakken, ser det ut til at Stavanger har minst 100 flyttblokker av denne størrelsen!

Hva vi finner er ingen hemmelighet. Det kan du følge med på ved å klikke deg inn på denne adressen: <http://kart.enternet.no/nor/Kartgalleri/Flyttblokker-i-Stavanger>

Registreringsarbeidet vil pågå ut året. Deretter vil vi presentere deler av det innsamlende materialet i fire

til seks natur- og kulturløyper fordelt på aktuelle bydeler. Prosjektet har så langt fått økonomisk støtte

fra Stavanger kommune, vei, park og idrett, Gjensidigestiftelsen og Kulturminneåret 2009.

Kampestein på beitemark sør-øst for Ullandhaug.

Ny hjemmeside

Du har kanskje allerede sett det: Naturvernforbundet i Rogaland har fått ny hjemmeside! Det er moderorganisasjonens web-ekspert, Erik Natvig, som har designet sida etter våre ønsker. Overgangen fra gammel til ny publiseringsløsning er ikke gjort i en håndvending. Men når dette leses har vi forhåpentligvis fått på plass artiklene der de hører hjemme. I tillegg til en ny og mer moderne design, åpner den nye løsningen for flere og bedre publiseringsmuligheter. Det gjelder blant annet bruk av videosnutter og interaktive kartløsninger.

Som dere vil se, har fylkeslaget opprettet en egen gruppe på Facebook. Det kommer i tillegg til gruppa vi tidligere har opprettet for Preikestolen Nasjonalpark.

Underskudd i fjor

Naturvernforbundet i Rogaland gikk med 60 000 kroner i underskudd av en omsetning på ca 740 000 kroner i 2009. Svikten skyldes i hovedsak at tilsagn som ble gitt i 2009 ble utbetalt seint i 2010.

Regnskapet og styrets beretning for 2009 er i sin helhet publisert på vår hjemmeside www.rogaland.naturvern.no

Årsmøtet 13 april ble denne gang arrangert i Vitenfabrikken i Sandnes. Vi hadde gode erfaringer med møter i Vitenfabrikken i fjor høst, men denne gang sviktet medlemmene. Bare seks årsmøtedeltakere er antagelig historiens dårligste!

Fuglekassesalget tar av

Naturvernforbundets flatepakke fuglekasser har blitt en salgsuksess. I løpet av det siste halvåret har Uninor i Sokndal levert over 400 fuglekasser, de fleste til Naturvernforbundets nettbutikk. Etter en flott omtale i Aftenbla-

det i april, merket også vi stor etterspørsel. Våre forhandlere i Stavanger, Ågesentunet i Hillevåg og Lervig Pizza på Storhaug solgte 40-50 kasser i løpet av en uke.

Det enkle og rimelige byggesettet henholdsvis for meis og stør,

hadde fortjent en større utbredelse. Men så langt har vi ikke lyktes i å skaffe oss flere forhandlere. Har noen av Rygjaverns lesere gode forbindelser til potensielle forhandlere hører vi gjerne fra dere.

Større salg vil være godt for mange: Det gir penger i en slunken foreningskasse, det gir arbeid til en vernet bedrift og det gir hulerugere en trygg og god bolig!

God stemning, få folk

Verdens miljøvern dag ble behørig markert i Stavanger sentrum lørdag 5.juni. Naturvernforbundet sammen med en hel rekke av byens grønne organisasjoner inviterte til natursti, utstilling og stands i Byparken. Men selv om det var mye folk i byen, var det relativt få som la turen innom organisasjonene. Folkefrokost i skolegården på Kongsgård, trebåtmonstring i Vågen og Musikkfest fra flere scener var nok det de fleste kom for å delta på.

Naturvernforbundet viste sin naturmangfoldutstilling i Sangsalen på Kongsgård og fristet med salg av fuglekasser utenfor. Anslagsvis 40-50 personer besøkte utstillingen og deltok på naturstien.

Naturvernforbundets stand i og utenfor Sangsalen på Kongsgård.

Bevar Emmaus!

Beboerforeningene lengst sør på Storhaug kjemper en durabel kamp for å bevare de grønne områdene på Emmaus. Stavanger kommune har kjøpt eiendommen av Bethaniastiftelsen og ønsker å bygge boliger og sykehjem på deler av området. Resten skal reguleres til friområde. Beboerne mener hele eiendommen må reguleres til friområde fordi Storhaug er den bydelen i kommunen med desidert lavest andel friområder per innbygger.

Det politiske flertallet mener at utbyggingsforslaget ivaretar friluftsinnteressene. Hvis flertallet fastholder sitt syn vil fjellknausen Talararen bli omgitt av nye boliger. Naturvernforbundet støtter beboerforeningenes kamp for å bevare Emmaus.

Anmelder hærverk

Etter gjentatte episoder med hærverk på Store Marøy har Naturvernforbundet fått nok. I samråd med Stavanger kommune er skadeverkene meldt til politiet. Siden i fjor høst har en eller flere gjerningspersoner gått løs på plakater, gjerdeport og en flyttbar utedo. I tillegg er det stjålet nettinggjerde og en sankeport for villsauene.

Hvis ikke de meningsløse herjingene tar slutt vil plakattavlen og utedoen bli demontert. Det er synd for brukerne av Marøy, men det er grenser for hvor mye tid og penger vi vil bruke for å reparere etter gjentatt skadeverk.

Utedoen på Marøy er vellet og døra revet av.

Preikestolen på Facebook

Selv om det er mediastille om Preikestolen nasjonalpark, lever prosjektet sitt eget liv på Facebook. Naturvernforbundet har opprettet sin egen gruppe "Preikestolen nasjonalpark innen 2011" som i begynnelsen av juni talte 211 tilhengere. Gruppen "Ja til Preikestolen nasjonalpark" har enda større tilslutning med 344 tilhengere. Uansett hvilke side du går inn på finnes det mye informasjon for den som ønsker å vite mer om det som vi tror blir Rogalands første nasjonalpark. Gjør som blant andre Eirin K. Sund, Lars Haltbrekken, Per A. Thorbjørnsen og bli tilhenger du også.

les grønne
nyheter fra
rogaland

www.naturvern.no/rogaland

Midtveis i et naturmangfoldår

I 2005 lovte den rød-grønne regjeringen at det skulle stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Nå er vi halvveis i 2010 og det er ingen som lenger snakker høyt om regjeringens hårete mål.

Nå er dessuten løftet omdefinert til en intensjonserklæring. Eller som Erik Solheim sier: "Vi kan ikke stanse tapet, men vi skal gjøre vårt ytterste for å bevare natur."

Det er vel og bra at regjeringen pøser inn ekstra millioner til handlingsplaner for truede arter og forvaltningsplaner for vanskjøttete naturreservater. Regjeringen skal også ha heder og ære for gjennomføringen av en ny og forhåpentlig streng naturmangfoldlov.

Men vi som tar pulsen på Rogalandsnaturen merker intet trendskifte i naturvernpolitikken. Tvert om øker tempoet i ødeleggelsen av natur der det lever arter som vi sier vi vil ta vare på.

I disse dager pågår byggingen av

Hamrabovassdraget i Suldal er vernet mot kraftutbygging. Men vil myndighetene stanse nye vegprosjekter? Foto: Jarle Lunde/www.suldalfoto.no

vindturbiner på kryss og tvers av en av Jærens største og flotteste myrer, Hellandsmyr. Midt i et leveområde til en truet art, sørlig myrsnipe.

Litt lenger østover på Høg- Jæren har NVE gitt tillatelse til å plante et gigantisk industrianlegg i truet kystlynghei med flere truede arter.

Der det renner bekker og elver

igjen i Rogaland deles det ut kraftverkskonsesjoner over en lav sko. Fossene og strykene tørregges og de samlede konsekvensene er det ingen som tar ansvar for.

De få uberørte fjellområdene vi har igjen får ikke være i fred for kreative grunneiere. Under dekke av å være landbruksveger bygges det innover i snau fjellet i flere Ryfylke-kommuner. Myndighe-

tene vet godt hva som skjer, men løfter ikke en finger for å stanse galskapen.

Solheim gjør sikkert sitt "ytterste for å bevare". Men det er andre sluggere i regjeringen som har betydelig større makt i norsk miljøvernpolitikk. Olje- og energiministeren, landbruksministeren og fiskeriministeren for eksempel.

Det er disse tre statsrådene som styrer forvaltningen av de viktigste av landets naturressurser. Og her er det "business as usual" som gjelder. Altså mer olje- og gass, flere vindturbiner og nedbygde vassdrag, vern av oppdrettsnæringen og et monokulturelt landbruk.

Det betyr verdiskapning for offentlige og private aktører. Men politikken bidrar ikke til å stanse tapet av naturmangfold. Vi er redd det motsatte vil skje: At situasjonen for truede naturtyper og truede arter vil eskalere. At flere nye arter kommer til på rødlista. Og at vi blir frarøvet gleden av å oppleve urørt natur.

Fugleøya sør i Mosvatnet, ryddet i vinter...

...og befolket av hettemåker noen måneder seinere.

Holmerydding en suksess!

Ryddingen av fugleholmen i Mosvatnet i vinter har vært vellykket. Hettemåkene har nemlig tatt øya i bruk for første gang på minst to tiår.

I midten av mai registrerte vi 50-60 hettemåker på den åpne delen av øya. I dammen innenfor var tallet 40 reir. Det er antagelig det største antall hekkende hettemåker i Mosvatnet på lang tid. Kolonien her er nå den største i Stavanger kommune.

Hele holmen er ikke ryddet. Omlag halvparten av den tette vegetasjonen langs vannkanten er urørt.

Her har nemlig et toppdykkerpar hekket i en årrekke. Toppdykkerne kom tilbake igjen i år og har bygd reir på samme sted som i fjor. I tillegg har nok et par funnet reirplass her. Toppdykkerne trives godt i Mosvatnet og har en god utvikling. Arten er regnet som nær truet ifølge den nasjonale rødlista

Hettemåka har hatt en dramatisk tilbakegang over hele Skandinavia. Jæren har ikke vært noe unntak. Store hekketolonier har enten blitt helt forlatt eller kraftig redusert. Hvem kan ikke huske kolonien med flere tusen hettemåker på Madlaforen? Myra her er nå helt gjengrodd og med det forsvant også måkene.

Hettemåka står oppført på den nasjonale rødlista (2006) som nær truet. Det er flere grunner til at den minste av måkefuglene har gått tilbake. En av grunnene er gjengroing av egnede hekkeplasser. Det kan vi gjøre noe med, slik som med fugleholmen i Mosvatnet. En stor takk til naturforvalterne i Stavanger kommune som ga Naturvernforbundet grønt lys for rydding av holmen i vinter. Og til Stavanger Park- og idrettservice som sørget for at krattet ble omgjort til fliser.

Hva gjør din kommune, ordfører?

Det er Naturvernforbundet som stiller spørsmålet til ordførerene i Rogalands 26 kommuner. Vi vil vite hva kommunene foretar seg i det internasjonale naturmangfoldåret og har bedt om svar på følgende spørsmål:

Har din kommune konkrete planer for å hindre at situasjonen for truede arter og truede naturtyper blir forverret?

Hva har din kommune gjort for å ta vare på den truede arten som ble tildelt kommunen av miljøvernminister Erik Solheim i 2008?

Har din kommune ønsker eller planer om å velge en annen truet art som man vil gjøre en ekstra innsats for å ta vare på? I tilfelle ja: Hvilken art gjelder det, og hva ønsker kommunen i så fall å gjøre for denne arten?

Har din kommune planer for oppfølging og markering av Naturmangfoldåret 2010?

Vi har bedt om svar innenn 18 juni. Alle svarene blir fortløpende lagt ut på vår hjemmeside www.rogaland.naturvern.no

...og Karmøy har svart

Karmøy kommune arbeider kontinuerlig med å bevare biologisk mangfold. Naturforvalter Peder Christiansen viser til følgende tiltak:

- Systematisk bekjempelse av mink for å bevare sjøfuglbestander.
- Avtale med grunneier om utsette slått for å bevare åkerrikksa.
- Igangsatt handlingsplan for å verne om vipper og andre vadere i kulturlandskapet.
- Beskytte hubro ved å isolere kraftstolper. Samarbeid med Haugekraft.
- Gratis utleie av kommunale eiendommer til bønder for å hindre gjengroing.
- Utarbeidelse av handlingsplaner for to naturreservater.
- Konkrete tiltak for å verne om karplanten blodtopp og den sjeldne blodtoppraktvikler.

Skredmjelt – en av sju i ny plan

Skredmjelt sjelden og kritisk truet. Foto: Ove S. Førland.

Skredmjelt heter en sjelden plante som er de færreste forunt å få se.

Ikke bare fordi den er sjelden, men mest fordi den vokser på få og svært utilgjengelige steder i Ryfylke. Nemlig på rasmarker høyt opp under stupbratte fjell. Skredmjelt er regnet som kritisk truet, det vil si at den står i fare for å bli utryddet innen 10 år.

Nå er det ingen andre trusler mot skredmjelt enn naturen sjøl. Andre kritisk truede arter kan vi mennesker gjøre noe for. For eksempel dvergmarikåpe og ekornsvingel. Disse artene som finnes et fåtall steder på Rennesøy, tåler ikke gjødsling og hard beiting. Da kan vi la være å gjødsle og redusere beitetrykket i de områdene der plantene lever. Så enkelt og samtidig så vanskelig. For det er noen

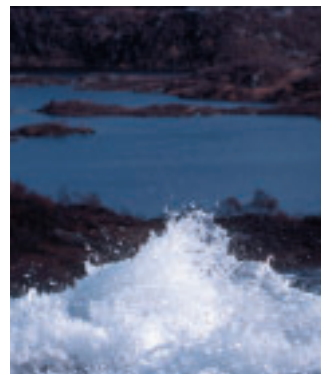
som eier jorda der plantene vokser. Uten samarbeid med grunneierne er det lite håp for kritisk trua arter i jordbrukslandskapet.

Direktoratet for Naturforvaltning har nylig laget en nasjonal handlingsplan for de ovennevnte arter pluss saronnellik, islandsgrønkurle, jærflangre og jærtistel. Planen og NiR's kommentarer finner du på vår hjemmeside.

Ny plan - samme politikk?

Nå skal Rogaland få sin fylkesdelplan for små vannkraftverk. Det er lovlig seint. Siden vannkraftboomen startet rundt midten av 1990-tallet er det gitt rundt 150 utbyggingstillatelser til mini og mikrokraftverk og flere titall konsesjoner for småkraftverk. Men kanskje det er bedre seint enn aldri?

Som mange sikkert har fått med seg valgte et politisk flertall i fylkeskommunen å underkjenne sin egen fylkesdelplan for vindkraft i vinter. Fylkesdelplaner som et forutsigbart styringsverktøy har fått et skudd for baugen. Men en plan er kanskje bedre enn ingen plan. Naturvernforbundet har med en god porsjon skepsis valgt å delta i

referansegruppen for småkraftplanen. Vi er representert med Rune Folkvord fra Strand og med Erik Thoring som vara.

Bedre forvaltning av reservater

Enkelte våtmarksreservater på Jæren trues av gjengroing, overgjødsling og inngrep i randsonen. Viktig verneverdier kan dermed gå tapt. Nå har miljøvernmyndighetene omsider sett alvorret i situasjonen. Fylkesmannen har fått i oppdrag å utarbeide planer for forvaltning av reservatene. De to første planene, for henholdsvis Søylandsvatnet i Hå kommune og Harvalandsvatnet i Sola, ble lagt fram i april. Naturvernforbundet mener planene gir et godt grunnlag for den framtidige forvaltning av reservatene. Forbundet etterlyser likevel en mer positiv holdning bygging av fugletårn og tilrettelegging for publikum.

Planterike slåttenger er det langt færre av i dag. Det betyr reduserte leveområder for blant annet sommerfuglene.

Hvordan går det med sommerfuglene?

Halvparten av artene på den norske rødlista er insekter. Men insektene er mye dårligere kartlagt enn fugler og planter.

Tekst og bilder Kjell Mjøltnes

Kunnskapen om insektenes levesteder og utbredelse er generelt dårlig i Norge og antallet rødlistede arter burde trolig vært enda høyere. Sommerfuglene har alltid vært den mest populære insektgruppen blant entomologer og samlere. Som et resultat av dette er sommerfuglene den insektgruppen vi vet mest om og som er best kartlagt. Likevel er kunnskapen om sommerfuglenes forekomst i Rogaland svært dårlig. En økende interesse for sommerfugler har de siste årene avdekket at gapet mellom kjent forekomst og faktisk forekomst er stort i Rogaland. I mange kommuner finnes det knapt tilgjengelige data på sommerfugler i det hele tatt.

Paradoks

Naturforvaltningen i Norge er

ofte begrenset til at tiltakshaver/utbygger må forholde seg til kjent kunnskap om arter og naturtyper i et område og ta hensyn til disse i størst mulig grad. Altfor ofte bryr ikke utbygger seg om å fremskaffe kjent kunnskap, men det er en annen sak. Naturdata finnes hovedsaklig i kommunenes naturkart, hos Fylkesmannens naturbase og i artskart.

Forenklet kan man si at dersom naturverdier (for eksempel forekomst av en rødlisteart) ikke er kjent før det legges planer for et område, blir disse naturverdiene heller ikke tatt hensyn til. "Føre var – prinsippet" er også ment å være en grunnpilar i forvaltningen av vår natur, men har i praksis dessverre vist seg å ha liten betydning i de fleste tilfellene. Generell kartlegging av arter i norsk natur har aldri vært høyt prioritert.

Dette er et stort paradoks. Man kan ikke ta vare på artsmangfoldet når man ikke har grunnleggende kunnskap om det.

I tilbakegang

Sommerfuglene som gruppe er i tilbakegang, særlig utsatt er de artene som finnes i jordbruksområder. Denne tilbakegangen er godt dokumentert i blant annet Sverige og på de britiske øyene der kartlegging og overvåking av naturmangfoldet står langt sterkere enn i Norge. På grunn av mangel på grunnleggende kjennskap om sommerfuglenes utbredelse i fylket vårt, har vi heller ikke entydige data på at sommerfuglene går tilbake også hos oss. Alle husker at det var mange flere sommerfugler å se i "gamle dager", og det burde være innlysende at når naturtyper forsvinner så går også artene som finnes der tapt. Men i den harde virkeligheten er det bare konkrete kartfestede data som kan

hindre rasering av levestedene til sjeldne og utrydningstrua arter.

Bedre kartlegging

Naturvernforbundet ønsker å sette artskartlegging høyere opp på dagsorden til beslutningstakerne, samtidig som vi vil inspirere flere naturinteresserte til å registrere og rapportere alt levende på sine turer ute i naturen. Alle bidrag som kan øke kunnskapen om den fantastiske artsrikdommen vi har, er verdifulle. Konkret for sommerfuglene sin del vil Naturvernforbundet i samarbeid med medlemmer av entomologisk forening i Rogaland sette i gang et kartleggingsprosjekt av sommerfugler. Det vil også bli arrangert turer og korte kurs med fokus på sommerfugler slik at flere kan "oppdage" denne fascinerende og omfangsrike artsgruppen.

Keiserkåpe.

Fakta om sommerfugler

Artsgruppen deles inn i hovedgrupperingene dagsommerfugler og nattsommerfugler der den siste gruppen er klart mest artsrik. I Norge er det registrert over 2100 sommerfuglararter, bare 99 av disse er dagsommerfugler. I de siste årene er det påvist mange nye arter for Norge, særlig i de sørlige delene av landet. Trolig kan disse innvandringene sørfra tilskrives klimaendringene. Man ser også at nordlige arter forsvinner fra de sørlige delene av landet, eller at de går høyere opp i fjellet. Samtidig minker eller sågar forsvinner arter som er knyttet til kulturlandskapet i takt med at dette enten gror igjen eller omdannes til monokulturer slik som på Jæren.

Røsslyngmåler

Flere sommerfugler er sjeldne og utrydningstrua. Røsslyngmåleren er knyttet til kystlynghei og den er kategorisert som sterkt truet på den norske rødlista. Arten er

likevel ikke omtalt i noen av de utallige konsekvensanalysene og rapportene som er publisert i kjølvannet av alle de innmeldte vindkraftplanene i de siste restene

av kystlyngheia i Rogaland. Total mangel på konkrete kartfestede data må ta skylden for dette.

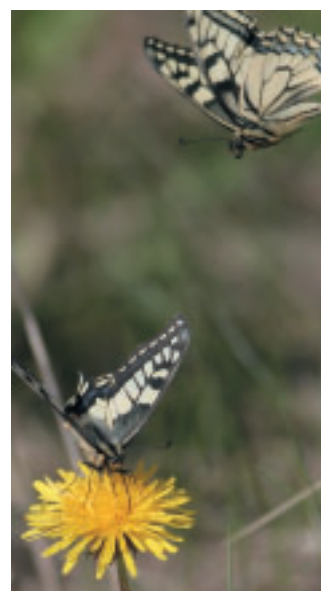
Oransje gullvinge

Oransje gullvinge er en lett gjenkjennelig dagsommerfuglart. Dagsommerfuglene er på grunn av sin fargeprakt og døgnrytme naturligvis bedre kartlagt enn sine nattaktive slektninger. "Offisielt" finnes ikke denne arten på Vestlandet, men du vil trolig likevel kunne finne den mange steder i våre sørligste kommuner i juli og i august. Artens nyoppdagede, men rike forekomst i for eksempel Sokndal kan tjene som et eksempel på hvor dårlig kartlagt sommerfuglfaunaen har vært og stadig er i Rogaland.

Dagpåfugløyve

Blant alle sommerfuglene utgjør de fargerike dagsommerfuglene bare en liten del. Dagpåfugløyve er kanskje en av de aller flotteste og denne arten har blitt mye vanligere i Rogaland de siste årene. Artens økning i fylket har kanskje sammenheng med klimaendringene. Dagpåfugløyve flyr både på våren og på sensommeren. Den dukker gjerne opp i hager og er veldig glad i nektar. Plant en sommerfuglbusk (buddleia) eller ulike sedum-arter i hagen så vil du kanskje få arten på besøk.

Stor bjørnespinner

Nattsommerfuglene er rikt representert også i Rogaland. Mange arter tiltrekkes av lys og kan ofte finnes på dagen sittende på husveggen ved et utelys. Nattsommerfuglene omfatter alt fra de aller minste møllene til de største nattsvermerne. Det avbildede dyret er en stor bjørnespinner, en vanlig art i åpne kystnære områder.

Svalestjert er foreløpig ikke rødlistet, men tilbakegangen har vært markert på Jæren.

Vite mer om sommerfuglene?

23. september har du sjansen til å få vite mer om sommerfuglens situasjon i Rogaland. Kjell Ruud Mjøltnes fra Bryne har drevet registreringer og kartlegging av sommerfugler i en årrekke, særlig på Jæren og Dalane. Han skal fortelle og vise bilder i Vitenfabrikken i Sandnes torsdag 23. september fra kl. 18.30 til 20.00. Foredraget inngår i serien "Natur på torsdag" som arrangeres av Naturvernforbundet i Rogaland i samarbeid med Forskningsdagene 2010. Foredragene holdes hver torsdag i perioden 23. september til og med torsdag 14. oktober.

Trendskifte nødvendig nå

Tilsynelatende uforstyrret av egne, nasjonale og globale klimål, fortsetter Stavanger en planlegging for økte klimautslipp fra vegtrafikken. Kommunen fastholder sine planer for bygging av E39 Eiganestunnelen og Naturvernforbundet protesterer.

Vegutbygging gir i seg selv store klimagassutslipp. Verre er det likevel at flere og brede veger gir økt transport. Trafikkvekst er en av hovedårsakene til at norske klimagassutslipp vokser. Klimautfordringen gir oss ikke noe valg; denne trenden må snus. Innen 2015 må samlet transportmengde være lavere enn i dag. Dette krever bruk av kjøprising, parkeringsrestriksjoner og streng arealplanlegging. I stedet for mer vegutbygging i sentrale bystrøk må det først satses på høyverdig kollektivtransport samt gangveger og sykkelveger. En slik transportpolitikk vil ikke bare være bra for klimaet, men den bedrer også luftkvaliteten, sikrer matjord og bevarer naturområder fra nedbygging.

E39 Eiganestunnelen, dersom prosjektet skulle bli realisert, vil være svært negativt for klima, miljø og biologisk mangfold. Stavanger kom-

Mye har forandret seg på Tasta siden dette bildet ble tatt på 1950-tallet. Og større vil forandringene bli om planene for E39 Eiganestunnelen blir realisert. Foto: Byarkivet i Stavanger/ Widerøe.

mune sender dermed tydelige signaler om at klima, naturmangfold og kollektivtransport ikke er viktig, og at man ikke behøver å utrede konsekvenser av slike forhold i forbindelse med samferdselsprosjekter.

Det vises særlig til at lovverket på disse områder er skjerpet ved innføring av Naturmangfoldloven og ny plan- og bygningslov. Det er vår

klare oppfatning at Stavanger kommune opptrer i strid med formål og prinsipper som nytt lovverk legger opp til.

Naturvernforbundet mener at planen for E39 Eiganestunnelen må bli gjenstand for en mer grundig utredning av åpenbare konsekvenser knyttet til klimagasser, kollektivtransport og biologisk

mangfold. Planen må omarbeides slik at hensyn til klima, biologisk mangfold og kollektivtransport blir ivarettatt iht ny lovverk, statlige retningslinjer og overordnede planer på nasjon, fylke og kommunenivå. Planen må etter dette legges ut på ny høring, men da slik at man kan ta stilling til planens konsekvenser, noe som på nåværende tidspunkt ikke er mulig.

Ordførere jubler for trafikkvekst

Hva har Karmøy-ordfører Kjell Arvid Svendsen (Kr.F.), Finnøy-ordfører Kjell Nes (Kr.F.) og lufthavnsjef på Sola, Leif Anker Lorentzen til felles? Jo, de jubler over trafikkvekst. Flere biler på vegene og flere passasjerer på flyene gir mer penger i kassen. Om veksten er godt for miljøet nevnes ikke med et ord.

Ordfører Kjell Nes har definert sin agenda: Flere biler gjennom bommen til Finnfast betyr lavere bompengesatser og derigjennom økt trafikk. Økt trafikk og flere inntekter betyr raskere nedbetaling av den bompengefinansierte tunnelen. Kollega Svendsen på Karmøy ser det på samme måten: Økt biltrafikk med ferjene over Boknafjorden lover godt for finansieringen av T-forbindelsen som ble påbegynt i 2009. Vondt er det heller ikke for Rogfast-entusiastene. Det er bilistene som skal betale

det meste av Rogfast-tunnelen og jo flere de blir jo lettere blir det å argumentere for prosjektet til 7,8 milliarder kroner.

Verken Svendsen, Nes eller Lorentzen legger vekt på miljøregnskapet. Eller rettere sagt: de unnlater å snakke om det. Det er logisk. Klimatiltak kan stikke kjepper i hjulene for deres planer for vegprosjekter eller flyplassutbygging.

I følge klimaforliket som ble inngått på Stortinget i 2008 skal vi kutte to tredjedeler av klimautslippene på hjemmebane. Norge skal bli karbonnøytralt i 2030.

Hvem skal begynne? Stoltenberg? Du og jeg? Eller er det våre lokale politiske ledere som skal gå foran? Når opplever vi den første ordføreren i Rogaland som sier at nå skal vi

Bort med ferjene inn med bilene. Men er det bra for klimaet? Når T-forbindelsen kommer blir det slutt på ferja til Skudneshavn.

slutte å bygge veger og i stedet bygge kollektivfelt og sykkelveger, innføre kjøprising og parkeringsrestriksjoner, gå inn for økte priser på bensin og diesel og bygge bane så det virkelig

monner. Kort og godt gjennomføre klimakutt som virker. Den ordføreren må velgerne bestemme seg for å velge. Om han eller hun fins...

Litle Marøy klar for innrykk

Siste last med ved fra Litle Marøy ble fraktet med Havnevesenets servicebåt i april.

I løpet av vinteren 2009 og 2010 har to medarbeidere fra Naturvernforbundet ryddet sjøfuglreservatet på Litle Marøy for skog og kratt. Arbeidet er utført på oppdrag fra Stavanger kommune og Fylkesmannen i Rogaland. Det gjenstår brenning av kvisthauger og lyng til høsten før prosjektet er helt i havn.

Mens ryddingen av holmen på Mosvatnet (se et annet sted i dette nummeret) ga en umiddelbar suk-

sess, er ikke det samme tilfelle for Litle Marøy. I vår har vi registrert to hekkende par måker, mens det for få år siden var en hekkekoloni som talte over 100 par. Det er ikke dermed sagt at prosjektet har vært mislykket. Sjøfuglene kan vende tilbake til øya neste år eller annet år. Poenget er at Litle Marøy nå er tilbakeført som et egnet hekkested for sjøfugler. Så vil tida vise om de tar øya i bruk igjen.

Nye fosser for fall?

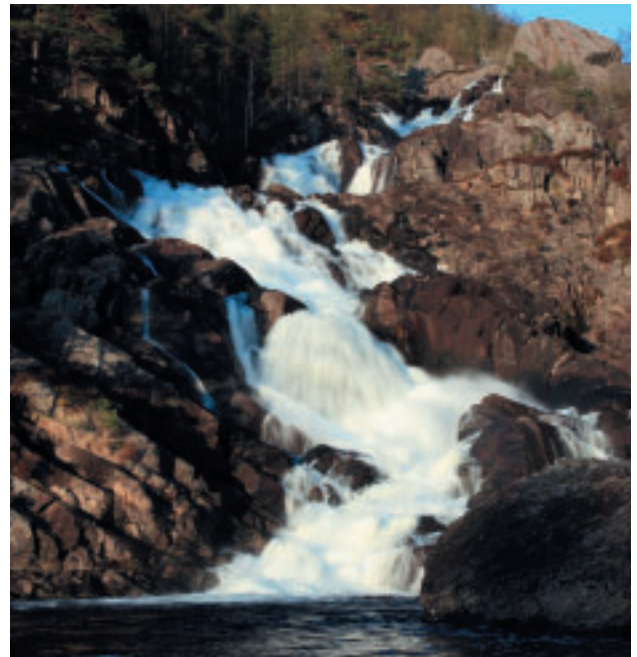
Viglesdalen kan bli en attraksjon fattigere dersom Lyse får lov å temme Hiafossen. Foto: Rune Folkvord.

13 prosent av vannkrafta i Rogaland er varig vernet mot kraftutbygging. Men det er en sannhet med sterke modifikasjoner. I flere av de vernet vassdragene er det gitt tillatelse til å bygge mini- og mikrokraftverk. Det kan skje fordi det i de fleste vassdragene er åpnet for å bygge inntil 1 MW. I Bjerkreimsvassdraget er det åpning for å tillate bygging av inntil 3 MW. Det har selvsagt grunneierne merket seg. NVE har for tiden til behandling seks utbyggingsøknader. Og nå har Lyse kastet sine grådige øyne på en av de flotteste fossene i Bjerkreimsvassdraget Malmeifos-

sen i Austrumsdalsåna. Foreløpig har Lyse varslet oppstart av utredning, hvilket betyr at en utbyggingsøknad er på vei.

To andre mektige fosser er også i Lyses søkelys. Det gjelder Hiafossen i enden av Viglesdalen i Årdal. Dette vassdraget er riktig nok regulert, men ikke mer enn at fossen opptrer i full prakt på nedbørrike dager. Lyse vil temme fossen helt ved å føre vatnet til et nytt kraftverk på Nes. Dette kraftverket skal også ta inn en annen flott foss, nemlig Rykandfossen som drenerer områdene ved Lyngsvatn.

Støtt Naturvernforbundets kamp for de siste fossene!

Malmeifossen er et vakkert smykke i Bjerkreimsvassdraget. Nå har Lyse planer om utbygging. Foto: Synnøve Grøtteland Helland.

Trodde du at vakre Malmeifossen i Bjerkreimsvassdraget var varig vernet mot kraftutbygging? Da gjorde du ikke regning med Lyse. Kraftselskapet har begynt på sin andre vannkraftepoke og støvsuger nå Rogaland på jakt etter fosser å legge i rør.

Er du blant dem som mener at nok er nok? At Rogaland må ta vare på sine siste rester av fossefall? Da bør du støtte arbeidet til fylkets største og eldste miljøvernorganisasjon.

Det kan du gjøre på følgende måter:

Bli medlem

Medlemskap ut 2010:
Familiemedlem: 150,-
Hovedmedlem: 100,-
Pensjonist/student: 50,-

Kontingenten betaler du til Naturvernforbundet i Rogaland, kto.nr. 3201 41 37571. Merk innbetalingen "Kontingent 2010".

Bli naturvernfadder

Som naturvernfadder gir du oss muligheter til å gjøre en enda bedre og større innsats for å ta vare på naturen i Rogaland. Gå inn på din nettbank og sett inn et fast månedelig beløp, stort eller lite, til vår giverkonto nr. 3201 41 63327

Støtt oss på Grasrotandelen

Naturvernforbundet i Rogaland er grasrotmottaker. Har du spillerkort fra Norsk Tipping kan du velge å gi oss fem prosent av din spillerinnsats. Les mer om grasrotandelen på www.norsk-tipping.no/grasrotandelen

Mye liv og røre på fugleholmene

Framdekket på "Hundvaag I" var fullt av fugleinteresserte utstyrt med nødvendig redskap – kikkert. Begge fotos: Anne Elisabeth Carlsen.

Tjuvholmen er for tiden den viktigste hekkeklassen for sjøfugl i Stavanger. Terner, måker og ærfugl hekker på holmen midt i innseilinga til byen.

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nof.no

En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologiutvikling

27 barn og voksne som deltok på Naturvernforbundets sjøfuglsafari tirsdag 8 juni, fikk mange flotte naturopplevelser i det fine sommerværet. Det startet allerede i Stavangers havnebasseng. Tjuvholmen i innløpet til havna vartet opp med gode hekkebestander av terner, fiskemåker og ærfugl. Lenger ute i fjorden, nærmere bestemt Skeieholmen nord for Hundvåg, hadde en god bestand av fiskemåker, antagelig den største i Stavanger.

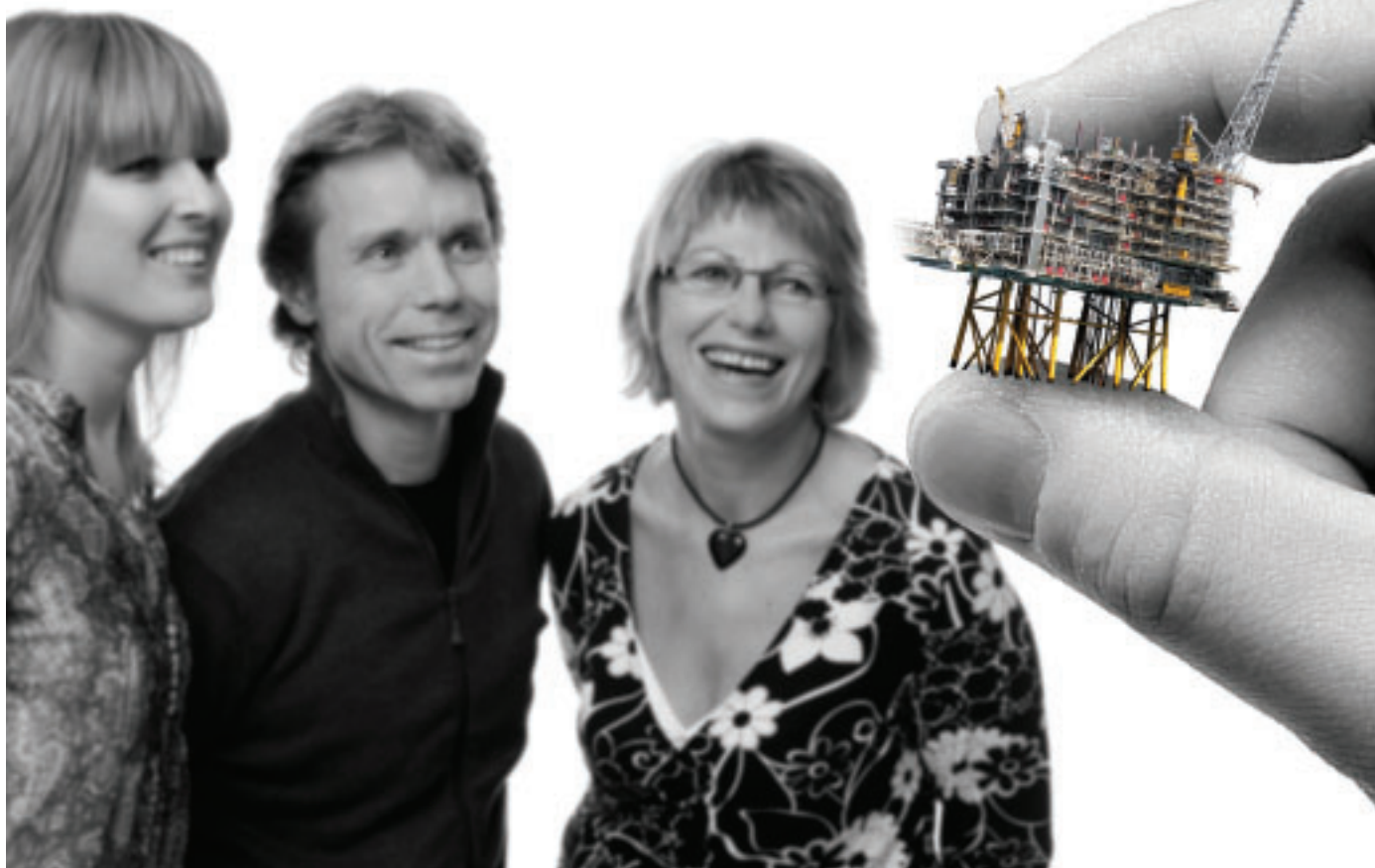
Så krysset "Hundvaag I" kommunegrensa til Strand, til de virkelige godbitene, Hidlekjøøy og Horgje. Førstnevnte er i sin helhet naturreservat og er blant de beste fugleholmene i Ryfylke. Her var det antagelig 1000 par med måker, i hovedsak gråmåke og sildemåke. Men også ærfugl, mellomskarv og toppskarv.

Bare en liten del av Horgje er naturreservat. Det er ganske uforståelig, for de fleste sjøfuglene hekker utenfor reservatet. Horgje er det nærmeste vi kommer et "ekte" fuglefjell. Øya er nemlig svært bratt og utilgjengelig, men ideell som hekkeplass for et stort antall måker. Også grågjessene liker seg her. Safarideltakerne fikk se gress med store unger som snek seg avgårde i håp om ikke å bli oppdaget.

Tilbake i Stavanger kunne vi konstatere at både Ormøyholmen og Litle Marøy er nesten uten hekkefugl. For bare få år siden var det et yrende liv på begge holmene.

Sjøfuglsafarier er arrangert hvert år siden 2006, takket være økonomisk støtte fra Stavanger kommune ved vei, park og idrett.

Samspill er vårt fortrinn

divkraft Foto: Kjell Alsik

Teknologi og kunnskap smelter sammen når mennesker blir teknologiens øyne. Nye kommunikasjonsløsninger mellom hav og land gjør at menneskene på Ekofisk og Tananger kan samarbeide uten grenser. Utfordringer løses raskere, sikrere og bedre - uavhengig av tid og sted. Det er dette vi kaller integrerte operasjoner.

Slik utvinner vi stadig mer av Ekofisk-feltet. Det første og største produserende feltet på norsk sokkel.

ConocoPhillips er et internasjonalt integrert energiselskap med aktivitet over hele verden. Hovedkontoret ligger i Houston, Texas. Virksomheten i Norge ledes fra selskapets kontor i Tananger utenfor Stavanger. ConocoPhillips er en av de største utenlandske operatørene på norsk sokkel. Selskapet står bak driften av feltene i Ekofisk-området og har attraktive eierandeler i felter som Heidrun, Troll, Statfjord, Visund, Oseberg, Alvheim og Grane.

ConocoPhillips

Riskafjord i opplag

Søndagsturene med Riskafjord blir det ikke noe av i år fordi båten er seilingsudyktig. Riskafjord må på slipp for å få satt inn nye plater i skroget.

Salamander truet

Beboere på Åsen i Stavanger frykter at sprengningsarbeider skal tømme Bergåstjern for vann. Det kan bli ille for bestanden av liten salamander. Kommunen fyller vann i tjernet for å hindre enn tragedie.

I kulturminneplan

Naturvernforbundet har fått gjennomslag for sitt forslag om å inkludere Store Marøy og Lierdal på Tasta i Stavangers nye kulturminneplan.

Bruk friluftsløven

Naturvernforbundet har foreslått bruk av friluftsløvens §15 for å innføre ilandsstigningsforbud på seks holmer som ble vernet i kommuneplanen i 2006. Kommunen har ikke gitt tilbakemelding på forslaget.

Veger i Hamrabø

Suldalpolitikerne vil på befaring i august før de tar stilling til Naturvernforbundets klage på bygging av to såkalte landbruksveger i Hamrabø.

Støtte fra fylket

Naturvernforbundets naturmangfoldkampanje har fått økonomisk støtte fra fylkeskommunen og fylkesmannen. Støtten skal brukes til å vise vår mangfoldutstilling i kommunene og på videregående skoler.

Bedre vern

Direktoratet for naturforvaltning har foreslått nye forskrifter som skal sikre bedre vern av truede arter og truede naturtyper. Det omfatter blant andre elvemusling, stor salamander og svartehalespove. Frist for å kommentere forslagene er 23.juni.

www.shell.no

SANDNES KOMMUNE
Kommunalteknikk

Den lille røde

Brukes til farlig avfall og EE-avfall.

Farlig avfall som maling, lakk, olje, plantevernmidler o.l.

Små elektrisk og elektronisk produkter som hårføner, lyspærer, batterier, mobiltelefoner o.l.

Beholderen tømmes 2 ganger i året.

Sjekk tømme kalenderen når din beholder skal tømmes.

Tømmekalenderen finner du på: www.sandnes.kommune.no

KREATIVITET ER EN VIKTIG ENERGIKILDE

OUR CREATIVE ENERGY: Som energiselskap står vi foran mange utfordringer. Men løsningene finner vi ofte i vår egen kreativitet. I TOTAL vet vi at morgendagens løsninger vil være et resultat av vår evne til å tenke annerledes – i dag. Derfor er vår kreativitet en viktig ressurs.

Vi har stor tro på vår framtidige rolle som en viktig energiaktør i Norge. TOTAL er kontinuerlig på jakt etter nye krefter. Les mer på www.total.no

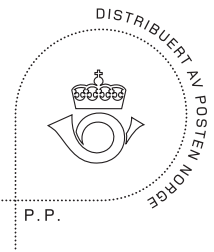
Our Creative Energy

Returadresse:
Rygjavern
Postboks 441
4002 Stavanger

B

NORGE

P.P.

16

AKTIVITETER

RYGJAVERN
1 / 2 0 1 0

Ny sesong med badebåten til Marøy

"Marøyferjå" er klar for nye gratisturer til Store Marøy i Gandsfjorden.

Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune støtter lavterskeltilbudet økonomisk, og dermed kan vi tilby nesten to uker med faste daglige turer til den vakre øya utenfor Storhaug.

Seilingene i år starter mandag 28.juni fra Breivik båthavn på Storhaug. Transporten skjer med "Marøyferjå" og turen over til Marøy tar ca 6 minutter. På Marøy kan du bade, grille, spille volleyball eller bli med på en guidet vandring i det restaurerte kulturlandskapet. Det er ingen påmelding, bare still på brygga i Breivik. Er det mye folk kjører vi ekstra turer.

Velkommen til Marøy!

Alle er hjertelig velkomne med badebåten til Marøy.

Ballspill er en av flere aktuelle aktiviteter på øynå.

Alt du trenger å vite

- Breivik båthavn finner du i enden av Breivikveien på Storhaug. Bussrute nr 4 har stoppested ved Lervigtunet i Ryfylkegata. Derfra er det 5 min å gå til båthavna.
- Barn under 10 år må være i følge med voksne.
- Marøy er ikke tilrettelagt for rullestolbrukere.
- "Marøyferjå" har redningsvest til alle unntatt barn under 2 år. Alle skal være iført redningsvest under overfarten.
- "Marøyferjå" er forskriftsmessig utrustet med sikkerhets- og førstehjelpsutstyr. Båten er en tidligere livbåt godkjent for inntil 20 personer.
- Deltakelse på turene skjer på eget ansvar.
- Noe du fortsatt lurer på? Kontakt båtfører og guide Erik Thoring på tlf. 416 83 238.

Ruteplan for Marøyferjå

Juni/juli:

Dager	Avgang fra Breivik	Retur fra Marøy
Mandag 28.juni	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Tirsdag 29.juni	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Onsdag 30.juni	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Torsdag 1. juli	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Fredag 2.juli	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Lørdag 3.juli	Kl. 10 og kl. 11	Kl. 14 og kl. 15
Søndag 4.juli	Kl. 10 og kl. 11	Kl. 14 og kl. 15

August

Dager	Avgang fra Breivik	Retur fra Marøy
Mandag 9.august	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Tirsdag 10.august	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Onsdag 11.august	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Torsdag 12.august	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14
Fredag 13.august	Kl. 09 og kl. 10	Kl. 13 og kl. 14

Andre returtidspunkt kan avtales med båtfører. Større grupper (minst 10 personer) må gjøre forhåndsavtale med Erik Thoring på tlf. 416 83 238.